

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Орлик О.В.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної кібернетики та інформаційних технологій
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна*

В умовах ринкової економіки виробничі одиниці різних організаційно-правових форм підвищують конкурентоспроможність і організовують свою діяльність в обстановці невизначеності та непередбачуваності зовнішнього середовища. У таких умовах проблеми забезпечення економічної безпеки підприємств стають надзвичайно актуальними.

Роль економічної безпеки важлива тому, що її забезпечення виступає важливим чинником підвищення конкурентоспроможності підприємства, а його активно задіяний потенціал є визначальним стабілізуючим фактором антикризового розвитку, гарантом економічного зростання і підтримки економічної незалежності підприємства.

Вважається, що в річному бюджеті на забезпечення безпеки повинно виділятися від 15% до 25% грошових коштів, оскільки майже усі проблеми, з якими стикається підприємство в бізнесі, зазвичай пов'язані з безпекою [1].

Загрози економічній безпеці можуть внести дисбаланс в діяльність економічного суб'єкта будь-якого рівня. Своєчасне виявлення, попередження і нейтралізація різних видів загроз, які дестабілізують діяльність підприємства і загрожують його фінансово-економічним інтересам, визначення шляхів формування ефективної системи економічної безпеки повинні стати важливими завданнями у діяльності кожного підприємства.

Підприємницька діяльність за своєю суттю є досить різнобічною і пов'язана з вирішенням організаційних питань, правовими та економічними проблемами, технічними аспектами, кадровими тощо. Особливо ускладнюється управління, коли підприємство є великим, диверсифікованим виробничим підприємством, яке має найширші ділові зв'язки і значну кількість контрагентів: постачальників, кредиторів, позичальників, клієнтів.

У будь-якому випадку кожне підприємство представляє собою систему, що включає основні елементи і зв'язки між ними. Якраз по лініях внутрішніх і зовнішніх зв'язків системи підприємства і можуть реалізуватися загрози його економічній безпеці. Для забезпечення максимального ступеня захисту від цих загроз і необхідна певна діяльність, яка повинна носити системний характер.

Сучасні умови господарювання у переважній більшості не дають можливості забезпечення економічної безпеки лише за рахунок забезпечення поточної та потенційної результативності діяльності підприємства.

З метою контролю за рівнем економічної безпеки необхідне формування і функціонування системи забезпечення економічної безпеки, яка об'єднує в своєму складі всі зацікавлені структурні підрозділи і служби підприємства.

Система економічної безпеки підприємства повинна бути побудована з дотриманням певних вимог, серед яких:

- управлінська та економічна незалежність, яка зумовлює не лише наявність власних ресурсів, свободу вибору, прийняття рішень, форм контролю тощо, а й певну взаємозалежність суб'єктів економічної безпеки на рівні підприємства;
- створення стабільних умов для стійкої та передбачуваної роботи підприємства зі стримування факторів дестабілізації;
- здатність системи економічної безпеки підприємства до саморозвитку й прогресу в умовах, що змінюються [2, с. 140-141].

Кожне підприємство виходячи з конкретної ситуації повинно визначити найбільш значущі з факторів зовнішнього та внутрішнього впливу і виробити систему заходів щодо їх своєчасного виявлення, попередження чи послаблення. В ході аналізу цих факторів відбувається виявлення потенційних і реальних небезпек і загроз, причин і джерел їх зародження, формулюється проблемна ситуація і відбувається опрацювання попередніх заходів щодо їх усунення. Необхідно з'ясувати можливі наслідки дії факторів впливу, визначити приховані перешкоди при вирішенні завдань бізнесу, передбачити резервні можливості, підстрахуватися на випадок невдалого або небажаного розвитку подій.

Складовими елементами системи економічної безпеки підприємства є об'єкти та суб'єкти безпеки, механізм та інструменти її забезпечення.

Саме від об'єкта захисту багато в чому залежать основні характеристики системи забезпечення економічної безпеки. Оскільки об'єкт захисту є складним, багатоаспектним, то ефективне забезпечення економічної безпеки

має ґрунтуватися на комплексному підході до управління цим процесом. Комплексний підхід передбачає врахування в управлінні об'єктом всіх основних його аспектів, і всі елементи керованої системи розглядаються тільки в сукупності, цілісності, єдності [3].

До основних об'єктів, що підлягають захисту від потенційних загроз і протиправних посягань, відносяться: персонал; фінансові кошти; матеріальні засоби; інформаційні ресурси; засоби і системи інформатизації; технічні засоби, системи охорони та захисту матеріальних та інформаційних ресурсів.

Виходячи з цього, характерними загрозами ресурсам підприємства є:

- крадіжка фінансових цінностей; шахрайство з фінансовими ресурсами; фальсифікація фінансових документів та валюти (фінансовим ресурсам);
- пошкодження будівель, споруд, сховищ, устаткування та іншого нерухомого майна; виведення з ладу засобів зв'язку та систем комунального обслуговування; крадіжка, викрадення та знищення транспортних засобів (матеріальним ресурсам);
- ознайомлення з відомостями, що охороняються і мають обмежений доступ; модифікація інформації з кримінальною метою; знищення інформації з метою нанесення моральної та матеріальної шкоди (інформаційним ресурсам);
- психологічний терор, залякування, шантаж та вимагання; викрадення та загрози викрадення співробітників, членів їх родин та близьких родичів; нанесення моральних та фізичних страждань; вбивства (кадровим ресурсам).

В системі управління підприємством можна виділити такі функції економічної безпеки [4, с. 264]:

- захист економічної системи підприємства від внутрішніх і зовнішніх небезпек, що безпосередньо пов'язано з формуванням і використанням ресурсного потенціалу підприємства (захисна функція);
- нейтралізація ризиків і забезпечення економічної безпеки за допомогою механізмів, представлених різними підсистемами економічних відносин: внутрішньогосподарським механізмом, власне механізмом ринку і механізмом державного регулювання економіки (регулятивна функція);
- попередження виникнення критичних ситуацій в економічних процесах, що передбачає розробку заходів соціально-економічного та організаційно-технічного характеру, спрямованих на непоширення виникаючих загроз і підвищення захисних функцій системи (превентивна або попереджувальна функція);

- пошук нетрадиційних рішень у запобіганні можливих негативних наслідків, що викликаються дією загроз (інноваційна функція);
- забезпечення взаємної реалізації інтересів підприємства і соціальних груп, різноманітних потреб усіх членів підприємства (соціальна функція).

Зміцненню економічної безпеки вітчизняних підприємств сприятиме:

- активне впровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій;
- доступність підприємств до фінансово-кредитних ресурсів;
- введення більш жорстких систем контролю якості продукції;
- підвищення інвестиційної та інноваційної активності підприємств;
- підвищення конкурентоспроможності підприємств;
- популяризація продукції вітчизняних підприємств не тільки на внутрішньому, а й на зовнішньому ринках;
- посилення та удосконалення різних видів безпеки.

Процес успішного функціонування і економічного розвитку підприємств багато в чому залежить від ступеня забезпечення їх економічної безпеки. Підприємствам необхідно здійснювати постійний моніторинг та реалізовувати превентивні заходи, спрямовані на недопущення настання загроз, що виникають у процесі їх виробничо-господарської діяльності.

Література:

1. Бойко Л. Г. Стратегія управління фінансовою безпекою в умовах нестабільного існування підприємств. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/38579/1/33-36.pdf> (дата звернення: 15.02.2019).
2. Овчаренко Є. І. Система економічної безпеки підприємства: ознаки та принципи функціонування // Економіка. Менеджмент. Підприємництво. 2012. № 24(II). С. 133–143.
3. Ткаченко О. В. Економічні аспекти забезпечення безпеки підприємницької діяльності. URL: http://www.confcontact.com/20111019/4_tkachenkoOV.php (дата звернення: 15.02.2019).
4. Орлик О. В. Деякі аспекти забезпечення економічної безпеки підприємств в сучасних умовах господарювання // Моніторинг, моделювання та менеджмент емерджентної економіки : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса-Черкаси, 24-26 травня 2017 р.). Черкаси : Видавець Ольга Вовчок, 2017. С. 262–266.